

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра фармакології та фармакогнозії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри (проф. Я. В. Рожковський)

« 27 » 08 2021р.

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Навчальна дисципліна: "Фармакологія"

Практичне заняття № 36. ЛІКАРСЬКІ ЗАСОБИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ФУНКЦІЇ ОРГАНІВ
ТРАВЛЕННЯ

Курс: 2 Стоматологічний факультет - "стоматологія"

Практичне заняття розробив:
д.м.н., проф. Рожковський Я.В.

Практичне заняття обговорено на методичній
наradі кафедри «27»_08_2021р.

Протокол № 1.

Одеса – 2021 р.

Практичне заняття № 36. ЛІКАРСЬКІ ЗАСОБИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ФУНКЦІЇ ОРГАНІВ ТРАВЛЕННЯ

Актуальність теми. Засоби, що впливають на функцію органів травлення — один із важливих розділів фармакології, що містить групи речовин, які забезпечують нормалізацію різних компонентів процесу травлення — апетиту, секреторної функції шлунка, підшлункової залози, печінки, а також моторики шлунково-кишкового тракту. На сьогодні все більше поширення набувають інфекційні та токсичні гепатити, виразкова хвороба шлунка та дванадцятипалої кишки, порушення апетиту і, як результат, надмірна вага тіла або дефіцит маси тіла. Тому лікар повинен знати про сучасні групи лікарських препаратів, що застосовуються для корекції порушення функції шлунково-кишкового тракту.

I. Самостійна робота

Контрольні питання

1. Класифікація засобів, що впливають на органи травлення:

- 1) впливають на апетит та на травну функцію:
 - стимулюють;
 - такі, що знижують апетит (анорексигенні);
- 2) впливають на функцію слинних залоз;
- 3) застосовуються при порушеннях функції шлунка:
 - стимулюють;
 - пригнічують;
 - гастропротектори;
 - засоби, що покращують регенерацію слизової шлунка і дванадцятипалої кишки;
- 4) блювотні, нудотні;
- 5) впливають на моторику шлунково-кишкового тракту:
 - посилюють моторику, проносні, вітрогінні;
 - зменшують моторику й антидіарейні;
- 6) гепатотропні;
- 7) регулюють функцію підшлункової залози.

2. Засоби, що СТИМУЛЮЮТЬ АПЕТИТ:

- рефлекторні стимулятори: а) гіркоти справжні й ароматичні (настої і настоянки гірких трав — золототисячника, кульбаби, полину, материнки, айру та ін.); б) смакові й екстрактивні речовини (кориця, перець, часник, бульйони, овочеві відвари);
- центральні стимулятори: перитол (ципрогептадин).

Механізми дії. Показання до застосування. Небажані ефекти.

3. Засоби, що ЗНИЖУЮТЬ АПЕТИТ (анорексигенні)*:

* До анорексигенних також відносять засоби, що знижують всмоктування жирів (орлістат) і вуглеводів (бігуаніди) в кишечнику

- серотоніноміметики** — мазиндол, сибутрамін, фенфлурамін;
- адрено-, дофаміноміметики — похідні фенілалкінамінів (фепранон, дезопімон);
- дофаміноміметики — бромкриптин.

Механізми дії. Показання до застосування. Небажані ефекти.

4. Фармакологічна регуляція секреції СЛИННИХ ЗАЛОЗ: стимулятори — М-холіноміметики, антихолінестеразні засоби; інгібітори — М-холіноблокатори. Показання до застосування.

5. Засоби, що СТИМУЛЮЮТЬ СЕКРЕТОРНУ функцію шлунка: для діагностики — пентагастрин, гістамін; для замісної терапії — сік шлунковий натуральний, ацидин-пепсин, абомін, панзинорм форте, вуглекислі мінеральні води. Показання до застосування.

6. Засоби, що ПРИГНІЧУЮТЬ СЕКРЕТОРНУ ФУНКЦІЮ (противиразкові):

- 1) інгібітори H^+ , K^+ -АТФ -зи (протонної помпи): 1 покоління — омепразол; 2 покоління — пантопразол, рабепразол (парієт, контролок), езомепразол, лансопразол та ін.;
- 2) H_2 -гістаміноблокатори: 1 покоління — циметидин***; 2 покоління — ранітидин; 3 покоління — фамотидин, нізатидин, роксатидин та ін.;
- 3) M_1 -холіноблокатори — гастроцепін;
- 4) засоби, що послаблюють подразнення аферентних закінчень блукаючого нерву — антациди, адсорбенти, обволікаючі, в'язучі, місцеві анестетики (див. тему № 13);
- 5) речовини, що регулюють інтенсивність збудження ЦНС і вегетативних центрів — транквілізатори, психоседативні, антидепресанти;
- 6) допоміжна терапія (за спеціальними показаннями):
 - антихелікобактерні засоби — антибіотики (напівсинтетичні пеніциліни, макроліди, тетрациклін), синтетичні протимікробні засоби (метронідазол, препарати вісмуту);
 - гастропротектори, які покращують регенерацію слизової;
 - нормалізують рухову функцію шлунка і 12-палої кишки — спазмолітики, прокінетики.

Фармакодинаміка, фармакокінетика інгібіторів протонної помпи, H_2 -гістаміноблокаторів. Відмінності поколінь, переваги і недоліки. Небажані ефекти. Застосування.

Сучасні підходи до лікування виразкової хвороби.

7. ЗАСОБИ, ЩО ПОСИЛЮЮТЬ ЗАХИСТ СЛИЗОВОЇ (гастропротектори).

Класифікація:

- надають механічний захист слизової оболонки — сукралфат, препарати колоїдного вісмуту (вісмуту субцитрат колоїдний /денол/);
- підвищують стійкість слизової до ушкоджуючих чинників — даларгін, аналоги простагландинів (мізопростол).

** Анорексигенну дію також мають СІЗЗС (тема №19).

*** Виключений з медичної практики через надмірну токсичність

Фармакологічна характеристика.

8. Засоби, що ПОКРАЩУЮТЬ РЕГЕНЕРАЦІЮ слизової шлунка і дванадцятипалої кишки — стероїдні анаболічні (неробол, ретаболіл), нестероїдні анаболічні (метилурацил, рибоксин, оротат калію), вітамін U, ДОКСА, гастрофарм, натрію оксиферискарбон, даларгін. Механізми дії. Показання до застосування.

9. БЛЮВОТНІ засоби (див. метод. № 12).

10. ПРОТИБЛЮВОТНІ ЗАСОБИ (антиеметики):

- центральної дії — нейролептики (етаперазин), дофаміноблокатори (метоклопрамід /церукал/, домперидон /мотиліум/), серотоніноблокатори (гранісетрон, ондансетрон, тропісетрон); М-холіноблокатори (атропін, скополамін), Н₁-гістаміноблокатори (дипразін, димедрол); антагоніст рецепторів нейрокініну-1 (НК-1) субстанції Р (апрепітант);
- периферичної дії — послаблюють збудження аферентних терміналій вагуса (анестезин, настоянка м'яти, ментол, обволікаючі, в'яжучі);
- антиреургіганти — цизаприд.

Показання до застосування.

11. Засоби, що ПОСИЛЮЮТЬ МОТОРИКУ шлунково-кишкового тракту:

- посилюють еферентну іннервацію — М-холіноміметики, антихолінестеразні засоби, серотоніно- і дофаміноблокатори (метоклопрамід, дромперидон, цизаприд), натрію хлорид та ін.;
- проносні (див. метод. № 12);
- вітрогінні — синтетичні (поверхнево активна речовина симетикону (еспумізан)); рослинні (настої фенхеля, кропу, кмину, м'яти, ромашки та ін.).

12. Засоби, що ПОСЛАБЛЮЮТЬ МОТОРИКУ шлунково-кишкового тракту:

- зменшують еферентну іннервацію: М-холіноблокатори, міотропні спазмолітики
- антидіарейні:
 - *симптоматичні засоби*: обволікаючі, в'яжучі, адсорбуючі (лігносорб, атапульгіт, смекта), спазмолітики, М-холіноблокатори, агоністи опіатних рецепторів кишечника — лоперамід (імодіум) та ін.;
 - *при діарейі, викликаній інфекційним процесом*: протимікробні— (фталазол; тетрациклін, левоміцетин; інтетрикс, ентероседив та ін.), препарати, що регулюють кишковий біоценоз (пробіотики — біфідумбактерин, бактисубтил, лінекс, хілак та ін.).

Механізми дії. Показання до застосування.

13. ГЕПАТОТРОПНІ ЗАСОБИ. Основні принципи лікування захворювань печінки: терапія *етіотропна* (противірусні, протимікробні), *патогенетична* (гепатопротектори, що впливають на процеси тканинного обміну (антиоксиданти, вітамінопрепарати, амінокислоти, гідролізати білків та ін.), адсорбенти, антидоти, інгібітори й індуктори мікросомальних систем, що

здійснюють метаболізм ксенобіотиків; імуномодулятори; протизапальні, холелітолітичні (хенофальк, урсофальк), жовчогінні).

Класифікація *гепатопротекторів*:

- на основі флавоноїдів — розторопші плямистої (гепабене, легалон, карсил, гепатофальк-планта, силібор); інших рослин — хофітол, катерген (ціаніданол), ЛІВ-52 (гепалів);
- органопрепарати тваринного походження — сирепар, гепатосан;
- містять есенціальні фосфоліпіди — есенціале, фосфоглів, еслівер, еплір;
- препарати різних груп — бемітил, адеметіонін (гептрал), кислота ліпоева (тіоктацид, берлітін), гепа-мерц (орнітин) та ін.

Механізми дії основних груп. Показання до застосування. Небажані ефекти.

14. Засоби, що регулюють функцію ПІДШЛУНКОВОЇ ЗАЛОЗИ:

- стимулятори — гіркоти, кислоти;
- інгібітори — інгібітори протеолізу: аprotинін (контрикал, гордокс); фітопрепарати;
- замісна терапія — поліферментні препарати тваринного і рослинного походження (панкреатин, мезим-форте, фестал, панзитрат, панзинорм, бетаїн);
- нормалізують функцію — антигомотоксичні препарати (момордика композитум, гепар композитум та ін.), антиоксиданти та ін.

Механізми дії основних груп. Показання до застосування. Небажані ефекти.

Перелік практичних робіт. Виписати рецепти на препарати із зазначенням їх застосування (окремо від рецепта!):

№ п/п	Назва препарату	Форма випуску
1	2	3
1.	Ранітидин (<i>Ranitidine</i>)	Табл. по 0,15, 0,3
2.	Фамотидин (<i>Famotidine</i>)	Табл. по 0,02, 0,04
3.	Омепразол (<i>Omeprazole</i>)	Табл. по 0,02
4.	Рабепразол (<i>Rabeprazole</i>) син.: паріет, контролок	Табл. по 0,02
5.	Перитол (<i>Peritol</i>) син.: ципрогептадин	Табл. по 0,004
6.	Фенфлураміну гідрохлорид (<i>Fenfluramine hydrochloridum</i>)	Капс. по 0,06
7.	Рибоксин (<i>Riboxinum</i>) син.: інозин	Табл. по 0,2, амп. 2 % р-ну 10 мл
8.	Метоклопрамід (<i>Metoclopramide</i>) син.: церукал	Табл. по 0,01, амп. по 2 мл
9.	Есенціале (<i>Essentiale</i>)	Амп. по 10 мл, капс. патентов.
10.	Силібор (<i>Silibor</i>)	Табл. по 0,04
11.	Гептрал (<i>Heptral</i>)	Табл. и фл. по 0,4

12.	Лоперамід (<i>Loperamide</i>) син.: імодіум	Капс. по 0,002; фл. 0,002 % р-ну по 100 мл
13.	Лінекс (<i>Linex</i>)	Капс. комбін.

Завдання для самоконтролю. Виберіть правильні відповіді.

1. Якому препарату, що послаблює секреторну функцію шлунка, притаманна антиадрогенна дія?
 - A. Ранітидин
 - B. Рабепразол
 - C. Гастроцепін
 - D. Альмагель
 - E. Хелікоцид
2. Хворому з діареєю призначено препарат, який регулює кишковий біоценоз. Вкажіть цей препарат.
 - A. Лоперамід
 - B. Інтетрикс
 - C. Фталазол
 - D. Смекта
 - E. Лінекс
3. Хворому з хронічною обстипацією призначено синтетичне проносне, що діє переважно на товстий кишечник. Назвіть цей препарат.
 - A. Кетамін
 - B. Бісакодил
 - C. Магнію сульфат
 - D. Відвар кори крушини
 - E. Форлак
4. Хворому на булімію лікар призначив анорексигенний засіб, що володіє протипаркінсонічною дією. Вкажіть цей препарат.
 - A. Бромкриптин
 - B. Фенфлурамін
 - C. Фепранон
 - D. Метформін
 - E. Мазиндол
5. Для симптоматичного лікування діареї був призначений антидіарейний препарат — агоніст опіоїдних рецепторів. Вкажіть цей препарат.
 - A. Інтетрикс
 - B. Метоклопрамід
 - C. Фталазол
 - D. Лоперамід
 - E. Лінекс

II. Аудиторна робота

1. Ознайомитися з колекцією препаратів.
2. Робота з тестами (Крок-1).
3. Виписати рецепти й обґрунтувати вибір препарату:
 - 1) H₁-гістаміноблокатор при анорексії;
 - 2) при гіперсалівації;
 - 3) для запобігання блювоти;
 - 4) антисекреторний препарат, який є інгібітором мікросомального окиснення печінки;
 - 5) антисекреторний препарат, що володіє самостійним антихелікобактерним ефектом;
 - 6) для симптоматичної терапії гіперацидного гастриту;
 - 7) для прискорення загоєння виразки шлунка;
 - 8) при дисбактеріозі;
 - 9) при гострій діарей;
 - 10) похідне адеметіоніну при токсичному гепатиті;
 - 11) при гострому панкреатиті.

Список літератури:

1. Фармакологія : підручник для студ. медичних та стоматологічних ф-тів вищих мед. навч. закладів України : вид. 4-е виправ. та переробл. / [І.С.Чекман, В.М. Бобирьов, В.Й. Кресюн та ін.]. – Вінниця : Нова книга, 2020. – 472 с.
2. Фармакологія : підручник для студ. медичних ф-тів вищих мед. навч. закладів України : вид. 4-е виправ. та переробл. / [Чекман І.С., Горчакова Н.О., Казак Л.І. [та ін.]; за ред. проф. І. С. Чекмана]. – Вінниця : Нова книга, 2017. – 784 с.
3. Лікарська рецептура зі загальною фармакологією : навч. посібник : 2-ге вид., переробл. і доповн. / [В.Й. Кресюн, В.В. Годован]. – Одеса : Одес. нац. мед. ун-т, 2017. – 280 с.
4. Фармакологія в рисунках і схемах : навч. посібник / В. В. Годован ; [за ред. В. Й. Кресюна] ; Одес. нац. мед. ун-т. - Вінниця : Нова Книга, 2019. - 462 с.